

Міністерство освіти і науки України
Міністерство України
у справах сім'ї, молоді та спорту
Українська академія наук
Міжнародний

економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука

Відділ з питань фізичної культури, спорту
Рівненської облдержадміністрації

РЕДАКЦІЙНО-ВИДАВНИЧИЙ ЦЕНТР МІЖНАРОДНОГО
ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ АКАДЕМІКА СТЕПАНА ДЕМ'ЯНЧУКА

**КОНЦЕПЦІЯ
РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
І СПОРТУ В УКРАЇНІ**

*Збірник наукових праць
Випуск IV*

Рівне-2006

2. Зосередження уваги на активізації підготовки та перепідготовки кадрів для туристсько-краєзнавчої діяльності в школах є одними з основних завдань на шляху її розвитку в області.

Список використаної літератури

1. Луцький Я.В. Перспективи розвитку та шляхи вдосконалення туристично-краєзнавчої роботи у школі / Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні: Зб. н. пр. Ч.1. -Рівне: Ред.-вид. центр Міжнародного університету «РЕГІ» ім. акад. Степана Дем'янчука, 2003. - С.323-327.

2. Жданова О., Блістів Т. Туристська підготовка студентів спеціальності «Фізичне виховання» / Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: Зб. н. пр. -Луцьк, 2005. -С. 136-138.

3. Пантелов Б. Деякі аспекти проблеми підготовки кадрів з туристсько-краєзнавчої роботи в закладах освіти / Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: Зб. н. пр. - Луцьк, 2005. - С. 179-182.

ПРОБЛЕМИ СПОРТУ ДЛЯ ВСІХ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Дутчак М.

Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту

Анотація. Дутчак М. Проблеми спорту для всіх в Україні в контексті Європейської інтеграції. У статті проаналізовані дослідження щодо особливостей становлення вітчизняної та європейської системи масового спорту. Визначені основні проблеми розвитку спорту для всіх в Україні. Показано значення реалізації Національної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2012 року.

Ключові слова: Європейська інтеграція, масовий спорт, Національна програма розвитку фізичної культури і спорту 2012 року.

Аннотация. Дутчак М. Проблемы спорта для всех в Украине в контексте Европейской интеграции. В статье проанализированы исследования, которые касаются особенностей развития отечественной и европейской системы массового спорта. Показано значение реализации Национальной программы развития физической культуры и спорта на период до 2012 года.

Ключевые слова: Европейская интеграция, массовый спорт, Национальная программа развития физической культуры и спорта на период до 2012 года.

Annotation. Dutchak M. Problems of the sport for all in Ukraine in context of the European integration. In article are analysed studies, which concern the particularities of the development domestic and European system of the mass sport. It is shown importance of the realization of the National program of the development of the physical culture and sport for a period of before 2012.

Key words: European integration, mass sport, National program of the development of the physical culture and sport for a period of before 2012.

Формування нових орієнтирів стратегії розвитку масового спорту в Україні потребує вивчення та узагальнення надбань зарубіжних наукових шкіл, законодавчих та нормативних актів європейських країн, практичного досвіду роботи з розвитку спорту для всіх у різних державах континенту. З цієї метою протягом 1998 - 2005 років проаналізовано відповідні матеріали, проведено опитування керівників та представників Комітету розвитку спорту Ради Європи, міністерств, які координують розвиток спорту у своїх країнах, здійснено ознайомлення з практикою відповідної роботи на місцях у Франції, Німеччині, Італії, Польщі, Литві, Болгарії.

У 60-х роках минулого століття в Європі назріла необхідність проведення якісних змін у спорті. Це було зумовлено наступними чинниками:

- виникнення нових видів зброї масового знищення, як наслідок - у фізичному вихованні зменшується роль військового спрямування, яке до цього весь час домінувало;

- зростання негативного впливу на здоров'я людини гіподинамії через автоматизацію виробництва, підвищення комфортності транспортних засобів, побутової техніки, комунальних послуг, а це в свою чергу актуалізувало залучення широких верств населення до занять спортом оздоровчого характеру під час дозвілля;

- спортом до зазначеного періоду здебільшого займались лише юнаки та молоді чоловіки, а жінки, інваліди, пенсіонери, соціально незахищені громадяни (емігранти, безробітні та інші) були позбавлені такої можливості, що суперечило загальним процесам розвитку цивілізації та не відповідало основним положенням Загальної декларації прав людини, прийнятої Генеральною асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року;

- розвиток економіки в багатьох країнах Європи після другої світової війни досяг такого рівня, який дозволяв значно збільшити обсяги інвестувань у покращення якості життя співгромадян.

Зазначені передумови сприяли зародженню у європейській спортівній системі масового руху „Спорт для всіх”. Відповідна концепція була сформульована Радою Європи у 1966 році як довгострокова спортивна програма. Головною метою цієї програми визначено створення умов - чоловікам і жінкам, представникам усіх вікових груп - для підтримки фізичного і психічного рівня розвитку, необхідного для життя, а також захисту людства від виродження [6].

У 1975 році на першій конференції європейських міністрів, які відповідають за спорт, прийнято Європейську хартію спорту для всіх. Вона роком пізніше була схвалена Комітетом Міністрів Ради Європи. В Хартії зафіксовано такі основні принципи:

- право на участь у спортивному житті;
  - гуманістичний і соціокультурний розвиток;
  - співробітництво офіційних осіб і добровольців;
  - самозахист спорту від експлуатації;
  - доступність спортивних споруд для рекреаційних цілей;
  - необхідність підготовки кваліфікований кадрів на всіх рівнях.
- Спорт для всіх став на той час в західній Європі продуктом політичної куль-

тури, увібравши цінності демократизації та плюралізму [4]. У колишньому Радянському Союзі вважали, що нема потреби створювати умови для розвитку спортивного руху під лозунгом „Спорт для всіх”. оскільки право на активний відпочинок і заняття спортом гарантовано самим соціалістичним суспільним устроєм [2]. А директор Департаменту розвитку спорту Ради Європи G. Walker [13] зазначає, що до кінця 80-х років минулого століття спортивна політика країн соціалістичної орієнтації була пов’язана, за невеликим винятком, виключно з „показовим” спортом та з досягненням успіху у спорті вищих досягнень, чемпіонатах світу та Олімпійських іграх. Масові змагання, такі як спартакіади, де існували елементи деякої примусовості та демонстрації досягнень „режиму”, були повною протилежністю спорту для всіх.

У 1992 році у зв’язку з великими змінами, які відбулись у країнах центральної і східної Європи, на сьомій конференції європейських міністрів, які відповідають за спорт, було прийнято Європейську спортивну хартію [7] та Кодекс спортивної етики [8]. Ці два документи визначають базові підходи та принципи розвитку на континенті спорту для всіх. Зокрема, стаття 4 Хартії забороняє дискримінацію людей за будь-якою ознакою у їх доступі до занять спортом. Стаття 6 „Удосконалення системи залучення до спорту” проголошує:

1. Заняття спортом з метою проведення дозвілля або отримання задоволення, зміцнення здоров’я або підвищення спортивної майстерності повинні заохочуватись серед усіх груп населення шляхом надання відповідних споруд і програм усіх типів, а також послуг кваліфікованих інструкторів та керівників.

2. Створення умов для фізичних вправ на робочому місці повинно розглядатися як складова частина збалансованої політики у сфері спорту.

У Кодексі спортивної етики зафіксовано право дітей та молоді брати участь та отримувати задоволення від участі у спорті. У ньому також висувається ідея „заохочення дітей до винайдення їх власних ігор за їх власними правилами”. Разом з цим Кодекс вимагає від спортивних організацій „встановити систему, яка заохочувала б чесну гру та персональний рівень досягнень”.

У проєкті Конституції Європи [11] в розділі 4 „Освіта, професійне навчання, молодь і спорт” підкреслюється важливість соціальної та освітньої функції спорту. З поміж цілей діяльності Європейського Союзу вказується на розвиток європейського співробітництва у спорті шляхом досягнення справедливості у змаганнях та сприяння співпраці між спортивними організаціями, а також взаємодії спортсменів, особливо молодих.

Отже, в Європі сформовано основоположні засади розвитку спорту для всіх, на основі яких у кожній окремій країні з урахуванням територіальних та соціальних особливостей, власного досвіду, традицій і ментальності формуються національні моделі розвитку масового спортивного руху.

Нами проведено спеціальне дослідження, спрямоване на вивчення таких моделей у низці європейських країн. Далі зупинимось на прикладі Німеччини. У середині 50-х років минулого століття у цій державі лише один із десяти співгромадян займався спортом. Це було в основному молоді люди, переважно юнаки і мужчини. Як відзначає E. Dienstl [9] два покоління тому заняття спортом з оздоровчою метою вважались в Німеччині абсурдною ідеєю.

Завдяки ж концепції спорту для всіх за останні пів століття у декілька разів зросла кількість населення Німеччини, яке охоплено заняттями спортом. Зараз більше 70% громадян різних вікових груп та соціального положення беруть активну участь у спортивній діяльності (найбільш популярні види - плавання, ходьба, біг підтюпцем, велоспорт, фітнес, боулінг, футбол, теніс). Домінуючим мотивом занять є забезпечення активного, повноцінного дозвілля та зміцнення здоров'я. Приблизно третина з осіб, які займаються спортом, здійснюють це самостійно. Спортивні клуби охоплюють три четверти громадян, які надають перевагу груповим формам спортивної діяльності, а решту - прибуткові спортивні організації [14].

Німецький шлях до спорту для всіх базується на п'яти принципах [9]:

1. Відкритості.
2. Різноманітності.
3. Порівнянності.
4. Співробітництва
5. Публічності.

Принцип відкритості передбачає доступність спортивної діяльності для широких верств населення, залучення до неї без примусу і будь-якого тиску. Основний акцент робиться на користі рухової активності для здоров'я, пізнання свого тіла, знайомства з новими людьми. Заклики і спортивні компанії під гаслом „Будьте здорові“, „Не старійте разом зі спортом“, „Чому би не зайнятися знову плаванням?“, „Грайте знову“, „Спорт - це добре для Німеччини“ та інші набули великої популярності. Така відкритість спорту забезпечує постійне зростання чисельності та підвищення ефективності діяльності Німецького спортивного союзу і його асоційованих членів.

Федеральним урядом Німеччини ініційована програма «Інтеграція через спорт», яка сприяє якісній інтеграції переселенців у німецьке суспільство. Популярними у німецькому суспільстві є також акції «Спорт заради збереження навколишнього середовища», «Спорт проти екстремізму та насилля» тощо [12].

Принцип різноманітності. Розвиток спорту для всіх потребує постійного пошуку нових видів рухової активності. За останніх 50 років в Німеччині двічі збільшилась їх кількість. Вказаний принцип лежить в основі популярних змагань, ігор оздоровчого характеру, відомих під назвою „Challenge Day“, які щорічно проводяться серед міст Німеччини.

Принцип порівнянності. У спорті вищих досягнень молоді люди виборюють очки, демонструють максимальні результати на регіональних, національних та міжнародних змаганнях, стають відомими як переможці або як переможені. У спорті для всіх використовується комплекс показників з урахування різних фізичних можливостей його учасників.

Принцип співробітництва. У майже 90 тисячах німецьких спортивних організацій, членами яких є біля 30 мільйонів громадян, безоплатно працює більше трьох мільйонів волонтерів. На оплату їх послуг необхідно було б витратити щорічно декілька мільярдів євро. А це призвело б до суттєвого збільшення членських внесків і негативно позначилось би на масовості занять. Отже, без добровольців спорт для всіх є неможливим. В Німеччині та інших європейсь-

ких країнах інтенсивно розробляються та використовуються механізми заохочення осіб, які витрачають свій час на добровільних засадах для виводження спорту в повсякденне життя співгромадян.

Принцип публічності. В Німеччині останні десятиріччя вулиці і майдани почали широко використовувати для масового спорту. Це привело до створення та популяризації ігрових фестивалів. Перший з таких фестивалів відбувся в 1978 році у центральному парку міста Ессена, в якому взяло участь більше 20 тисяч городян. Зараз „Фестивалі спорту” на міських майданах, вулицях, у парках та інших місцях відпочинку населення включаються в календарі масових спортивних заходів практично усіх міст Німеччини.

Німецький спортивний союз є першою великою організацією, яка ще з 1970 року використовує можливості реклами в неприбуткових цілях через безоплатне розповсюдження плакатів, оголошень, популярних даних про здоровий спосіб життя та соціальні цінності рухової активності. Це дозволило перетворити спорт для всіх в унікальний соціальний феномен. Вартість рекламних послуг, наданих за рахунок спонсорства та пожертвувань, починаючи з першої компанії по сьогодні оцінюється експертами більше як у 350 мільйонів євро.

Акції спорту для всіх традиційно широко висвітлюються німецькими засобами масової інформації, чимало представників яких, зокрема Другий німецький канал (ZDF), центральні земельні видання, є інформаційними спонсорами. Особлива увага журналістів прикута до спортивно-масових проєктів загальнонімецького масштабу, особливо, якщо вони реалізуються за участю або під патронатом Федерального уряду Німеччини.

Масовий спорт у цій державі має позитивний вплив на економіку. Приблизно два відсотки від усіх витрат німців припадає на спортивний сектор, в якому, до речі, задіяно біля 700 тисяч працівників. W. Weber, C. Schnieder, N. Kortlyke, B. Hoag [14] вказують, що 1,4% загального національного продукту в Німеччині надходить зі спорту. У свою чергу на спорт спрямовується півтора відсотка державного бюджету і три відсотка регіональних бюджетів. Розмір сприяння спорту на базовому рівні складає, як правило, від 2 до 8% загального комунального бюджету [1].

Таким чином на основі проведеного дослідження та аналізу особливостей вітчизняної системи масового спорту [3, 10] нами визначено такі основні проблеми розвитку спорту для всіх в Україні:

- недосконалість нормативно-правового забезпечення, слабкість державних преференцій щодо широкого залучення населення до активного дозвілля;
- відсутність ефективної реклами соціальної значимості масового спорту, сучасних інформативних технологій пропаганди рухової активності як важливого компоненту здорового способу життя;
- домінування авторитарної моделі розвитку масового спорту;
- низька результативність фізичного виховання у навчальних закладах;
- розбалансованість системи виробничої фізичної культури за місцем роботи громадян;
- несформованість сімейних традицій щодо занять спортом для всіх за місцем проживання та у місцях масового відпочинку населення;

○ низький рівень забезпеченості населення сучасними спортивними спорудами;

○ недостатнє фінансування масового спорту (в середньому за минулий рік на одну особу спрямовано з різних джерел на вказані цілі лише 6 гривень);

○ малоефективна система підготовки майбутніх фахівців, передусім менеджерів спорту для всіх;

○ зуралочисельність кадрів, які безпосередньо надають фізкультурно-оздоровчі послуги населенню (в середньому один інструктор з фізичної культури на 20-22 тисячі міських мешканців та на 10-12 тисяч жителів села);

○ несформованість системи відбору, підготовки та діяльності волонтерів у спорті для всіх.

Підходи, шляхи та механізми вирішення зазначених проблем запропоновані автором у проекті відповідних напрямів реалізації Національної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2012 року [5]. Затвердження та реалізація цієї програми дозволить забезпечити формування національної моделі розвитку сфери фізичної культури і спорту на демократичних та гуманістичних засадах шляхом об'єднання зусиль заінтересованих державних, громадських, приватних організацій та широких верств населення.

Список використаної літератури

1. Гуськов С.И., Соколов А.С. Местные органы власти и спорт. - М.: «Полиграф-сервис», 1998. - 223 с.
2. Дивина Г.В. О социальной сущности компании "Спорт для всех" в капиталистических странах Западной Европы // Теория и практика физической культуры. - 1985. - № 9. - С. 58-61.
3. Дутчак М.В. Стратегія і тактика розвитку спорту для всіх в Україні // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. За ред. Єрмакова С.С. - Харків-Львів: ХДАДМ (ХХПІ), 2003. - № 16. - С. 3-16.
4. Исаев А.А. Спортивная политика России. - М.: Советский спорт, 2002. - 512 с.
5. Проект Національної програми розвитку фізичної культури і спорту в Україні на період до 2012 року // www.mms.gov.ua (28.09.2005).
6. Рэнсон Р. Спорт для всех: новые и старые формы культуры движения // «Спорт для всех» - международный журнал спортивной информации. - 1999. - № 1-2. - С. 21-23.
7. Спортивная хартия Европы // Справочник работника физической культуры и спорта: нормативные правовые и программно-методические документы, практический опыт, рекомендации / Автор-составитель А.В. Царик. - М.: Советский спорт, 2002. - С. 98-103.
8. Code of sports ethics // European Sport Policy Documents. - Strasburg: Council of Europe, 2004. - P. 19-23.
9. Dientsl E. The German route to Sport for all // Making sport attractive for all, proceedings book / XVI European Sports Conference, Dubrovnik, September 24-26, 2003. - Zagreb: Ministry of Education and Sport of the Republic of Croatia, 2003. - P. 39 - 43.

10. Dutchak M. *Sport participation in Ukraine // 10th World Sport for All Congress 2004: Book of Abstracts. - Rome, 2004. - P. 43.*

11. *Draft CONSTITUTION FOR EUROPE // European Sport Policy Documents. - Strasburg: Council of Europe, 2004. - P. 33-35.*

12. *Sportbericht der Bundesregierung. Deutscher Bundestag - 14. Wahlperiode. Drucksache 14/9517, 2002. - 96 s.*

13. Walker G. *How to include as many people as possible? // Making sport attractive for all, proceedings book / XVI European Sports Conference, Dubrovnik, September 24-26, 2003. - Zagreb: Ministry of Education and Sport of the Republic of Croatia, 2003. - P. 21 - 25.*

14. Weber W., Schmieder C., Kortlyke N., Horak B. *Die wirtschaftliche Bedeutung des Sports. - Schorndorf: Hofmann, 1995. - S. 14 - 26.*

СКЛАДОВІ НАУКОВОГО ЕЛЕКТРОННОГО ПРОСТОРУ І МОЖЛИВОСТІ ЇХ ОБ'ЄДНАННЯ У ЄДИНИЙ ГАЛУЗЕВИЙ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРС

Єрмаков С.

Харківська державна академія дизайну і мистецтва

Анотація. Єрмаков С. Складові наукового електронного простору і можливості їх об'єднання у єдиний галузевий Інтернет - ресурс. У статті доказується ефективність розробки і впровадження проєкту єдиного інформаційного ресурсу галузі фізичної культури і спорту європейського рівня. Вказується на важливість даного ресурсу для проведення наукових досліджень і підготовки аналітичного огляду.

Ключові слова: інформаційний ресурс, аналітика, галузь фізичної культури.

Аннотация. Єрмаков С. Составляющие научного электронного пространства и возможности их объединения в единый отраслевой Интернет-ресурс. В статье доказывается эффективность разработки и внедрения проекта единого информационного ресурса отрасли физической культуры и спорта европейского уровня. Указывается на важность данного ресурса для проведения научных исследований и подготовки аналитического обзора.

Ключевые слова: информационный ресурс, аналитика, отрасль физической культуры и спорта.

Annotation. Ermakov S. Components of scientific electronic open space and opportunities of their association in a uniform branch Internet - resource. In clause the efficiency of development and introduction of the project of a uniform information resource of branch of physical culture and sports of the European level is proved. It is underlined importance of the given resource for realization of scientific researches and preparation of the state-of-the-art review.

Key words: information resource, analyst, branch of physical culture and sports.

Важливою складовою проведення наукових досліджень є підготовка аналітичного огляду за станом проблеми, що підлягає вивченню. При цьому ретель-